

HỒ CHÍ MINH NÓI VỀ TỰ PHÊ BÌNH VÀ PHÊ BÌNH TRONG ĐẢNG

ĐẶNG ĐÌNH PHÚ *

S UỐT cuộc đời hoạt động lãnh đạo cách mạng, Chủ tịch Hồ Chí Minh thường xuyên quan tâm đến vấn đề tự phê bình và phê bình trong Đảng. Từ nhận thức hết sức giản dị nhưng bao hàm tính triết lý và biện chứng sâu sắc: người đời không phải là thần thánh, không ai tránh khỏi khuyết điểm, Chủ tịch Hồ Chí Minh tâm niệm: "Đảng là người, nên có sai lầm", - tức cũng có lúc khỏe mạnh, lúc ốm đau; song không vì thấy ốm đau mà phát sinh tư tưởng lo sợ, bi quan, tuyệt vọng, giấu giếm bệnh tật trong mình, mà phải chủ động, kiên trì chạy chữa. Khuyết điểm cũng như chứng bệnh. Hồ Chí Minh chỉ ra "thang thuốc hay nhất" để chữa các chứng bệnh trong cơ thể của tổ chức đảng và mỗi đảng viên là tự phê bình và phê bình. Người nói "Phê bình cũng như uống thuốc. Sợ phê bình, cũng như có bệnh mà giấu bệnh. Không dám uống thuốc. Để đến nỗi bệnh ngày càng nặng, không chết "cũng la lét quả dưa"⁽¹⁾.

Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: *Tự phê bình* là cá nhân (cơ quan hoặc đoàn thể) thật thà nhận khuyết điểm của mình để sửa chữa, để người khác giúp mình sửa chữa, cũng là để người khác biết mà tránh những khuyết điểm mình đã phạm. *Phê bình* là thấy ai (cá nhân, cơ quan, đoàn thể) có khuyết điểm thì thành khẩn nói cho họ biết, để họ sửa chữa, để họ tiến bộ. Đảng cách mạng tự phê bình và phê bình như ta cần không khí. "Một đảng mà giấu giếm khuyết điểm của mình là một đảng hỏng. Một đảng có gan thừa nhận khuyết điểm của mình,

vạch rõ những cái đó, vì đâu mà có khuyết điểm đó, xét rõ hoàn cảnh sinh ra khuyết điểm đó, rồi tìm kiếm mọi cách để sửa chữa khuyết điểm đó. Như thế là một đảng tiến bộ, mạnh dạn, chắc chắn, chân chính"⁽²⁾. Đảng cần biết những ưu điểm và khuyết điểm của mình "để dạy dỗ đảng viên, dạy dỗ quần chúng". Sợ phê bình tức là "quan liêu hóa", tức là tự mãn, tự túc, tức là "mèo khen mèo dài đuôi".

Hồ Chí Minh yêu cầu mỗi cán bộ, đảng viên "mỗi ngày phải tự kiểm điểm, tự phê bình, tự sửa chữa, như mỗi ngày phải rửa mặt". Tự phê bình và phê bình là "thứ vũ khí sắc bén nhất, nó giúp cho Đảng ta mạnh và ngày càng thêm mạnh. Nhờ đó mà chúng ta sửa chữa khuyết điểm, phát huy ưu điểm, tiến bộ không ngừng. Trong Đảng muốn đoàn kết chặt chẽ, "ắt phải thống nhất tư tưởng, mở rộng dân chủ nội bộ, mở rộng tự phê bình và phê bình"⁽³⁾. Do đó phải "luôn luôn dùng và khéo dùng cách phê bình và tự phê bình... Được như thế thì trong Đảng sẽ không có bệnh mà Đảng sẽ khỏe vô cùng", "ưu điểm nhất định thêm lên và Đảng ta nhất định thắng lợi".

V.I. Lê-nin trước đây cũng nhiều lần nhấn mạnh tính tất yếu của tự phê bình và phê bình.

* TS, Phó Viện trưởng Viện Xây dựng Đảng, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

(1) (2) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995, t 5, tr 260, 261

(3) Hồ Chí Minh: *Sđđ*, t 7, tr 492

Theo Người: "Không nghi ngờ gì cả, tự phê bình là một việc tuyệt đối cần thiết cho hết thảy mọi chính đảng sống và đầy sức sống"; đối với người cách mạng thì không nên che giấu sai lầm, "không sợ công khai phơi bày các sai lầm", thậm chí trước cả kẻ thù. "Ai sợ điều đó, người ấy không phải là người cách mạng". Chúng ta chỉ có thể "học được cách chiến thắng" khi nào không sợ thừa nhận thất bại và thiếu sót, chỉ khi nào dám nhìn thẳng vào sự thật, dù là sự thật đáng buồn nhất. Bởi, "sai lầm được sửa chữa thì sẽ hết đi. Sai lầm không sửa chữa thì sẽ thành một vết loét thối. Trong những trường hợp như vậy, phải dừng cảm đến ngay phòng mổ". V.I. Lê-nin khẳng định: "Tất cả những đảng cách mạng đã bị tiêu vong cho tới nay, đều bị tiêu vong vì tự cao tự đại, vì không biết cách nhìn rõ cái gì tạo nên sức mạnh của mình, mà vì sợ sệt không dám nói lên những nhược điểm của mình".

Qua những dẫn luận so sánh trên cho thấy, Hồ Chí Minh đã vận dụng quan điểm của Lê-nin một cách trung thành, nhưng hết sức nhuần nhuyễn và đầy sáng tạo. *Thứ nhất*, Người luận giải tính tất yếu khách quan của tự phê bình và phê bình một cách mộc mạc, dễ hiểu, súc tích; dùng nhiều hình ảnh ví von, so sánh, cùng những câu châm ngôn, thành ngữ gần gũi với đời sống thường ngày của cán bộ, đảng viên và nhân dân ta. Chính điều đó đã làm tăng hiệu quả của công tác tư tưởng. *Thứ hai*, Người đã xác định rõ: tự phê bình và phê bình là "vũ khí sắc bén nhất", "là thang thuốc hay nhất", để sửa chữa khuyết điểm, phát huy ưu điểm và để xây dựng Đảng. Đã nhận thức rõ đây là vũ khí sắc bén nhất, thang thuốc hay nhất, thì tổ chức đảng, cán bộ, đảng viên nào cũng phải tự giác, chủ động chuẩn bị đầy đủ để sẵn sàng sử dụng khi cần thiết.

Tự phê bình và phê bình là tất yếu đối với tổ chức đảng và đảng viên. Song, sử dụng nó phải đúng mục đích mới có tác dụng, hiệu quả cao. Nếu sử dụng không đúng mục đích, dù có là "vũ khí sắc bén", là "thần dược" cũng không trị được bệnh tật, khuyết điểm.

V.I. Lê-nin xác định: mục đích của tự phê bình và phê bình là để sửa chữa khuyết điểm, sai lầm. Hồ Chí Minh đã phát triển quan điểm của V.I Lê-nin, và chỉ rõ: "Mục đích phê bình cốt để giúp nhau sửa chữa, giúp nhau tiến bộ. Cốt để sửa chữa cách làm việc cho tốt hơn, đúng hơn. Cốt đoàn kết và thống nhất nội bộ". Tự phê bình và phê bình, theo Hồ Chí Minh, là để cán bộ, đảng viên và nhân dân học cái hay, tránh cái dở, chứ không phải để nói xấu nhau. Tự phê bình và phê bình là để "trị bệnh cứu người"; là để phát huy không ngừng dân chủ trong Đảng, giữ kỷ luật chặt chẽ hơn; làm cho cán bộ, đảng viên gương mẫu hơn, làm cho tổ chức đảng ngày càng trong sạch, vững mạnh.

Đối tượng trực tiếp và nội dung của tự phê bình và phê bình là "phê bình việc làm, chứ không phải phê bình người", tức là gột rửa những thói hư, tật xấu lây bám, xâm nhập vào con người chứ không phải cắt bỏ thân thể con người. Tư tưởng nhân văn, đề cao phẩm giá con người của Hồ Chí Minh thật sự bao la, sâu sắc và chan chứa tình người. Điều đó càng tôn thêm tính giáo dục, tích cực của tự phê bình và phê bình, giúp cho quan hệ giữa cán bộ, đảng viên không rơi vào sự thù hận, đố kỵ.

V.I. Lê-nin không đồng ý với "một sự phê phán không có nội dung, một sự phê phán để mà phê phán". Hồ Chí Minh đã xác định rõ đối tượng, nội dung, bản chất của tự phê bình và phê bình thật nhuần nhuyễn; bổ sung, làm phong phú hơn nội dung, xác định rõ bản chất của tự phê bình và phê bình là cách mạng và khoa học, hướng tới sự hoàn mỹ, thấm đượm tính dân chủ và chất nhân văn cao cả:

Một là, phê bình phải đi đôi với tự phê bình; tự phê bình và phê bình phải gắn liền với sửa chữa, với biểu dương, khen thưởng. Nếu chỉ biết phê bình người khác mà không tự phê bình mình thì chẳng khác nào "người thấy thuốc chỉ đi chữa người khác, mà bệnh nặng trong mình thì quên chữa"⁽⁴⁾. Theo

(4) Hồ Chí Minh: *Sổđ*, t 5, tr 231

Hồ Chí Minh, tự phê bình rồi lại phải phê bình người khác nữa. Thấy cái xấu của người mà không phê bình là một khuyết điểm rất to, không nói cho người ta sửa tức là hại người. Không phê bình tức là để cho cái xấu của người ta trầm trọng mãi. "Nếu tôi có vết nhỏ trên trán, các đồng chí trông thấy, lại lấy có "nê Cù" không nói, là tôi mang nợ mãi. Nhỏ ở trên trán thì không quan trọng, nhưng nếu có vết nhỏ ở trong óc, ở tinh thần, mà không nói cho người ta sửa tức là hại người... Thấy cái xấu của người mà không phê bình là một khuyết điểm rất to"⁽⁵⁾.

Tự phê bình và phê bình gắn với sửa chữa, tức là phải chỉ rõ ưu, khuyết điểm và phương hướng để phát huy hoặc khắc phục, đồng thời phải gắn với động viên, khen thưởng, xử phạt rõ ràng vừa bảo đảm "cái lý phân minh, cái tình trọn vẹn", vừa nâng cao tính giáo dục và giữ vững kỷ cương.

Hai là, tự phê bình và phê bình phải đạt tới cái đích là làm rõ đúng, sai, bảo đảm tính khách quan, trung thực, thẳng thắn và chân tình không nể nang, không thêm bớt. Tự phê bình mình cũng như phê bình người khác phải chỉ rõ cả ưu điểm và khuyết điểm. Phê bình phải nghiêm chỉnh với tinh thần thành khẩn, xây dựng "trị bệnh cứu người" và phải chịu trách nhiệm về lời nói của chính mình. Để chữa khỏi bệnh, "ta phải tự phê bình ráo riết, và phải lấy lòng thân ái, lấy lòng thành thật, mà ráo riết phê bình đồng chí mình. Hai việc đó phải đi đôi với nhau. Trong lúc phê bình, khuyết điểm phải vạch ra rõ ràng, mà ưu điểm cũng phải nhắc đến. Một mặt là để sửa chữa cho nhau. Một mặt là để khuyến khích nhau, bắt chước nhau". Để thực hiện tốt lời dạy bảo sâu sắc này của Hồ Chí Minh, mỗi cán bộ, đảng viên cần phải thật thà tự nhận xét và cùng nhận xét đồng chí mình, ai có khuyết điểm nào, thì phải thật thà cố gắng, tự sửa chữa và giúp nhau sửa chữa để cùng tiến bộ.

Ba là, khi tiến hành tự phê bình và phê bình phải bảo đảm tốt tính dân chủ và công khai. Sự công khai có ý nghĩa rất to lớn - nói

như V.I. Lê-nin: nó như những thanh kiếm tự nó chữa lành những vết thương do chính nó gây ra. Do đó, cần công khai phân tích, nhận xét, đánh giá ưu, khuyết điểm của mình, đồng chí mình và tổ chức đảng trước hội nghị; hết sức tránh và phê phán nghiêm khắc tình trạng "ngồi lê đôi mách", "việc gì cũng không phê bình trước mặt mà để nói sau lưng", phê bình ở ngoài tổ chức. Kiểu phê bình như vậy là biểu hiện của bệnh cá nhân.

Tự phê bình và phê bình muốn đạt kết quả cao thì phải được tiến hành trong bầu không khí thật sự dân chủ, bình đẳng. Chỉ có dân chủ rộng rãi, thì mọi cán bộ, đảng viên và nhân dân mới tích cực, chủ động, nói thẳng, nói thật. Song, mở rộng dân chủ trong tự phê bình và phê bình không có nghĩa là muốn nói gì thì nói, muốn phê gì thì phê. Một cuộc tự phê bình và phê bình nghiêm túc là: "Trong thảo luận, phê bình, mọi người được tự do hoàn toàn phát biểu ý kiến, dù đúng hoặc không đúng cũng vậy. Song không được nói gàn, nói vòng quanh". Ở đây, Hồ Chí Minh chỉ rõ vai trò của người cán bộ đứng đầu, chủ chốt đóng vai trò rất quan trọng: Cán bộ cao cấp phải gương mẫu tự phê bình và phê bình trước.

Bốn là, tự phê bình và phê bình phải được tiến hành thường xuyên, phê bình từ trên xuống và từ dưới lên, nhất là từ dưới lên. Bởi, "Phê bình cũng ví như người đi bằng hai chân, nếu chỉ phê bình trên thôi thì đi một chân, không thể đi được"⁽⁶⁾. Khi tiến hành tự phê bình và phê bình phải giữ vững về nguyên tắc, mềm dẻo, khéo léo về cách thức. Khéo léo tức là phê bình đồng chí mình vào khi nào, nói những gì, bằng cách nào, nói đến mức độ nào? Nếu chỉ dùng phương pháp, mệnh lệnh, ép buộc thì làm cho người bị phê bình rất khó tiếp thu, chẳng khác gì hiện tượng "bánh ngọt là một thứ ngon lành, nhưng đem bánh ngọt bắt người ta ăn, nhét vào miệng người ta thì ai

(5) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t 5, tr 224

(6) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t 8, tr 38

cũng chán", huống chi đây là "thuốc chữa bệnh" đắng ngắt.

Năm là, người, tổ chức được phê bình phải có thái độ thành khẩn, "vui lòng nhận xét để sửa đổi, không nên vì phê bình mà nản chí, hoặc oán ghét". Hết sức tránh thái độ "bung mắt bắt chim", "giấu bệnh sợ thuốc", bị phê bình thì im lìm, không tìm cách sửa chữa. Hồ Chí Minh gọi đó là "thái độ không thật thà, không đứng đắn", và thái độ đó sẽ dẫn đến hậu quả rất nghiêm trọng.

Hiện nay, đất nước ta đang bước vào thời kỳ đẩy mạnh sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong bối cảnh quốc tế hết sức phức tạp, các thế lực thù địch tăng cường các âm mưu và hành động chống phá ta; mặt trái của cơ chế thị trường hằng ngày, hằng giờ tác động xấu đến đội ngũ cán bộ, đảng viên. Trong Đảng đang bộc lộ một số yếu kém: sự suy thoái về tư tưởng, đạo đức và lối sống; tình trạng tham nhũng, quan liêu, lãng phí của một bộ phận cán bộ, đảng viên chưa được ngăn chặn có hiệu quả. Việc thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ không nghiêm, bộ máy tổ chức của Đảng và Nhà nước chậm được củng cố và đổi mới. Tình hình trên, nếu không được khắc phục kịp thời sẽ ảnh hưởng nghiêm trọng đến vị thế của đảng cầm quyền, làm suy giảm niềm tin của nhân dân vào Đảng và chế độ xã hội chủ nghĩa. Đảng ta xác định, xây dựng, chỉnh đốn Đảng là nhiệm vụ then chốt và nhân mạnh sự cần thiết phải đẩy mạnh cuộc vận động tự phê bình và phê bình trong toàn Đảng theo quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Đây là đợt sinh hoạt có tầm quan trọng đặc biệt.

Tuy nhiên, sau mấy năm thực hiện cuộc vận động, cho đến nay vẫn chưa đạt yêu cầu mong muốn. Không ít cấp ủy và tổ chức đảng chưa chú trọng hoặc tiến hành tự phê bình và phê bình không thường xuyên. Trong tự phê bình và phê bình, còn thiếu nội dung, địa chỉ cụ thể, nặng về phê bình người khác, cấp khác; ngại đấu tranh, né tránh, lựa chiều, "đi hòa vi quý" chỉ nêu ưu điểm mà bỏ qua những vấn đề

lớn, bức xúc như hành vi độc đoán, lộng quyền, làm sai nguyên tắc, tham nhũng. Những khuyết điểm thuộc về phong cách làm việc, những vụ việc mà tổ chức và mọi người biết rõ, có bằng chứng cụ thể thì hăng hái công khai tự phê bình và phê bình, còn những khuyết điểm nhiều người chưa rõ thì tìm mọi cách che đậy, ngăn ngừa sự kiểm tra, tìm hiểu của mọi người và các cơ quan chức năng. Đáng chú ý là tính tự giác tự phê bình và phê bình trong một bộ phận cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ chủ chốt rất thấp, thậm chí thủ tiêu đấu tranh. Họ thường "trón vào tập thể" để che đậy các hành vi sai lầm, khuyết điểm, hoặc dùng quyền lực của mình để đổ lỗi cho tập thể, để lái tập thể theo hướng có lợi cho họ. Thậm chí, có một số người đã lợi dụng tự phê bình và phê bình để xúc phạm nhân phẩm của người khác hoặc trả thù cá nhân.

Nguyên nhân của cuộc vận động tự phê bình và phê bình đạt hiệu quả thấp là do: sự chỉ đạo của các cấp ủy chưa tập trung, kiên quyết và thiếu những biện pháp mạnh mẽ, chưa thật sự dựa vào dân và chưa coi trọng việc tiếp thu ý kiến phê bình, đóng góp của nhân dân đối với công tác xây dựng Đảng. Nhiều cán bộ chủ chốt ở các cơ quan, đơn vị chưa gương mẫu trong tự phê bình và phê bình, chưa làm gương cho cấp dưới và quần chúng noi theo. Các cơ quan có thẩm quyền xử lý các vụ việc tiêu cực, tham nhũng... chưa làm hết trách nhiệm, xử lý chưa nghiêm, thiếu dứt điểm, nhất là đối tượng vi phạm là cán bộ chủ chốt.

Để cuộc vận động xây dựng, chỉnh đốn Đảng trong thời gian tới đạt hiệu quả cao, cần thực hiện tốt các giải pháp sau:

1 - Tổ chức học tập, quán triệt thật nghiêm túc, đầy đủ tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng Đảng, nhất là vấn đề tự phê bình và phê bình, nhằm nâng cao nhận thức cho đội ngũ cán bộ, đảng viên về ý nghĩa, tầm quan trọng, mục đích, nội dung, phương pháp, thái độ và các bước đi cụ thể của nội dung tự phê bình và

(Xem tiếp trang 20)

Tăng cường củng cố hạt nhân đoàn kết dân tộc cùng với chống tham nhũng, quan liêu, lãng phí, sự thoái hóa, hư hỏng ở một số cán bộ có chức, có quyền thực chất là nhằm chính đốn, xây dựng, phát triển Đảng đáp ứng đòi hỏi của thực tiễn xây dựng và bảo vệ đất nước hiện nay.

Bốn là: *Khơi dậy lòng yêu nước, ý chí độc lập, tự cường của mọi tầng lớp nhân dân.* Yêu nước - là một giá trị tinh thần truyền thống tiềm ẩn trong mỗi con người Việt Nam, mang dòng máu Việt Nam. Trong cách mạng dân tộc dân chủ, Đảng, Bác Hồ đã thành công trong việc khơi dậy và phát huy cao độ tinh thần ấy, biến nó thành sức mạnh quật khởi của dân tộc, tạo ra chiến thắng "lừng lẫy năm châu, chấn động địa cầu". Trong cách mạng dân tộc dân chủ, độc lập dân tộc, thống nhất đất nước là mục tiêu, là lý tưởng của người dân Việt Nam. Ngày nay đất nước đã độc lập, non sông thu về một dải thì vươn lên làm giàu chính đáng là nhiệm vụ của mọi tầng lớp nhân dân nhằm góp phần đưa nước ta thoát khỏi tình trạng tụt hậu về kinh tế so với các nước, thực hiện mục tiêu dân giàu, nước mạnh. Đảng, Nhà nước cần có những chính sách, định hướng để giúp các tầng lớp nhân dân hiện thực hóa mục tiêu của mình.

Năm là: *Chăm lo lợi ích vật chất, tinh thần cho các tầng lớp nhân dân lao động - cơ sở để xây dựng khối đoàn kết dân tộc.* Trong điều kiện hiện nay, đẩy mạnh phát triển kinh tế hàng hóa nhiều thành phần, tạo điều kiện để mỗi người, từng thành phần kinh tế phát huy mọi tiềm năng sản xuất, mọi năng lực cũng chính là nội dung, cơ sở để thực hiện thành công khối đoàn kết dân tộc trong điều kiện mới ở nước ta. □

HỒ CHÍ MINH ...

(Tiếp theo trang 14)

phê bình, để từ đó có suy nghĩ và hành động đúng. Đồng thời với việc quán triệt, học tập, phải có kế hoạch, chương trình hành động cụ thể, thiết thực làm theo tư tưởng của Người. Quá trình tổ chức thực hiện cuộc vận động phải tuân thủ đúng các nguyên tắc, biện pháp, quy trình; phải có thái độ đúng mực, không quy chụp, suy diễn chủ quan.

2 - Đối với cấp ủy, nhất là cấp ủy cấp trên, phải gương mẫu tự phê bình và phê bình trước. Mọi khuyết điểm, sai lầm của tập thể cấp ủy phải được "chia hết" cho các cấp ủy viên. Tránh tình trạng tập thể thì phạm nhiều khuyết điểm, sai lầm, nhưng các cá nhân cấp ủy viên, cán bộ chủ chốt lại không liên quan hoặc không chịu trách nhiệm gì cả.

3 - Thực hiện tốt sự phối kết hợp hoạt động của các cơ quan kiểm tra, thanh tra, các cơ quan bảo vệ pháp luật nhằm thu thập đủ chứng cứ xác thực, buộc các đối tượng có vi phạm phải "tâm phục, khẩu phục" và thành khẩn nhận lỗi. Mọi khuyết điểm, sai lầm sau khi được kiểm tra, kết luận, cần phải được xử lý nghiêm túc, trên cơ sở có lý có tình và phải được công khai hóa để toàn Đảng, toàn dân biết.

4 - Mở rộng dân chủ, công khai, nâng cao kiến thức, trình độ mọi mặt cho cán bộ, đảng viên và quần chúng làm cơ sở cho mọi người tham gia tốt, có hiệu quả vào cuộc đấu tranh tự phê bình và phê bình. Kết hợp chặt chẽ tự phê bình và phê bình trong Đảng với phê bình của quần chúng; động viên tích cực của quần chúng, phát huy vai trò của các cơ quan thông tin đại chúng.

5 - Xây dựng hệ thống pháp quy đủ mạnh nhằm pháp lý hóa, chuẩn hóa các hoạt động tự phê bình và phê bình, bảo đảm phát huy tự do phê bình, bảo vệ người phê bình và nghiêm trị những hành vi trù dập phê bình và cả những hành vi thiếu nghiêm túc, không tự giác trong việc tự phê bình, phê bình. □